

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

© Гальчак Х. Р., 2016

Узагальнено основні теоретичні положення і визначено особливості процесу формування соціальної відповідальності в контексті забезпечення сталого розвитку підприємства. Виділено принципи стратегії сталого розвитку, що стали ключовими у формуванні концепції соціальної відповідальності. Запропоновано концептуальну схему забезпечення сталого розвитку підприємства як основи побудови соціальної відповідальності.

Ключові слова: концепція сталого розвитку, корпоративна соціальна відповідальність, принципи, гуманність, екологізація виробництва.

Galchak K.

Lviv Polytechnic National University,
Management of Organizations Department

ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF AN ENTERPRISE AS A PREREQUISITE FOR SOCIAL RESPONSIBILITY

© Galchak K., 2016

The article summarizes the basic theoretical concepts and the formation process peculiarities of social responsibility in the context of sustainable company development.

Author raised the issue of building a common platform for dialogue between government, business and society, where social responsibility is the key factor. He considered scientific approaches to defining the concept's essence of social responsibility which equals to values, because they are the basis of culture and benchmarks for enterprise activity and development. The role and place of social responsibility in a system of sustainable development is also revealed. In particular, the concept of corporate social responsibility as a system of scientifically based ideas, principles and provisions was presented. As well as its role in achieving sustainable development is justified. During the research of sustainable development strategy in general, the author focuses on the concept of corporate stability. This concept is described as a management model, which includes following three aspects: economic, social and environmental.

Author reveals features of the sustainable development strategy principles, which became key-points in shaping the social responsibility concept. Importance of investment for sustainable enterprise development is noted in this article. It was proved, that development of sustainable economic is impossible without the active participation of the government in regulating innovative investment support for companies, that are actively engaged in the implementation of environmental and social programs that make up the socio-economic value to the development of civil society.

A conceptual scheme for sustainable enterprise development process was proposed, as a foundation for the social responsibility growth.

Also, corporate governance features of global companies are covered in current work, main “landmark” of which is the concept of sustainable development, and the main tool – the social responsibility. The article emphasizes the main risks during the integration of strategy for sustainable development in Ukraine, as well as business philosophy of Ukrainian companies. The problems and prospects of building corporate social responsibility in Ukraine are described in this work, on the principles of sustainable development.

It is proved that an effective mechanism for the formation of social responsibility in Ukraine is possible only in case of adequate implementation of relations, principles and values of the corporate sustainability concept.

Key words: sustainable development concept, corporate social responsibility, principles, humanity, greening production.

Постановка проблеми

З плином часу концепція корпоративної соціальної відповідальності зазнала значних трансформаційних перетворень. Якщо в 60-ті роки минулого століття соціальна відповідальність не знаходила відгуку в бізнес-середовищі, то наприкінці століття і сьогодні її реалізує все більша кількість компаній у розвинених країнах світу. Проте в Україні такий процес не є масовим. Наболілою є проблема у побудові спільної платформи для діалогу між урядом, бізнесом та суспільством, де соціальна відповідальність є визначальним чинником. Досі залишається актуальною проблема впровадження єдиних принципів соціальної відповідальності у діяльність організацій усіх типів: комерційних, неприбуткових, громадських, органів державного та місцевого управління. Для того, щоб змінити ситуацію на краще, мова має йти про побудову національної моделі соціальної відповідальності, яка б опиралась на добре відпрацьовану законодавчу базу і передбачала чітке правове регулювання відносин між державою, бізнесом і суспільством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Оскільки соціальна відповідальність як інструмент використання в практиці корпоративного управління стала предметом зацікавлення порівняно недавно, то очевидно, що більшість досліджень зосереджено навколо питання формування соціальної відповідальності підприємств у системі менеджменту [1; 10]. Найчастіше соціальну відповідальність пов'язують із цінностями, що не дивує, оскільки вони є основою культури та орієнтиром діяльності і розвитку підприємства [2]. Актуальність соціологічної парадигми спровокувала появу нових результатів досліджень, які підтверджують, що механізм формування соціальної відповідальності в Україні повинен будуватись на цілях та принципах сталого розвитку [3–5]. Ґрунтовне дослідження сталого розвитку підприємства, ефективності реалізації його економічних, екологічних та соціальних важелів, а також побудови на цій основі соціальної відповідальності яскраво представлено в авторській монографії [7].

Очевидно, що всі думки науковців з приводу важливості ролі соціальної відповідальності в забезпеченні сталого розвитку підприємства мають своє обґрунтування. Однак немає комплексного дослідження, яке б відображало всі аспекти формування соціальної відповідальності на концептуальній основі забезпечення сталого розвитку підприємства.

Постановка цілей

Відповідно до окресленої проблематики метою статті є узагальнення основних теоретичних положень і визначення особливостей процесу формування соціальної відповідальності в контексті забезпечення сталого розвитку підприємства. Складовими зазначеної мети є обґрунтування необхідності формування стратегії сталого розвитку задля побудови ефективної моделі соціально відповідального управління підприємством.

Виклад основного матеріалу

В умовах сучасного ринку особливої актуальності набуває проблема забезпечення сталого соціально-економічного розвитку. Зарубіжний досвід доводить, що лише за умови поєднання державного регулювання і соціально відповідальних корпоративних стратегій функціонування

бізнесу та побудови ефективної моделі їхньої взаємодії можливо досягти цілей сталого розвитку. Саме тому сьогодні розпочався пошук органами державної влади та суб'єктами господарювання спільної платформи для діалогу “уряд – бізнес – громадське суспільство”, де соціальна відповідальність є одним із ключових факторів.

У середині ХХ ст. поява концепції корпоративної соціальної відповідальності змінила пріоритети західного підприємницького світу щодо визначення цілей та місії бізнесу. Це стимулювало підприємства брати на себе зобов'язання з реалізації значущих внутрішніх і зовнішніх соціальних програм, результати яких сприяють розвитку підприємства, поліпшенню його іміджу як соціально відповідального суб'єкта, а також покращенню якості життя суспільства в соціальній, економічній та екологічній сферах [1, с. 53].

Якщо ще в зародковому стані концепції основним завданням впровадження корпоративної соціально відповідальної стратегії вважалося меценатство та філантропія, то в другій половині ХХ ст. соціальна відповідальність дедалі більше інтегрується в категорію стратегічного менеджменту організації, стає інтернаціональним елементом міжнародної політики. Одним із чинників, що спровокували таку еволюцію розвитку концепції стали наукові дослідження проблем сталого розвитку. Ідеї стійкого розвитку як альтернатива стереотипам суспільства набули широкого поширення в науковому світі після публікації в 1987 р. доповіді Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку “Наше спільне майбутнє” і знайшли практичне втілення в соціально-економічній і екологічній політиці США, Японії, Китаю та країн ЄС. Під стійким розвитком у сучасних умовах ринку розуміють таку модель соціально-економічного розвитку, за якої досягається задоволення життєвих потреб нинішнього покоління без позбавлення майбутніх поколінь таких можливостей унаслідок вичерпання природних ресурсів і деградації навколишнього природного середовища [2]. Фундаментом для реалізації такої стратегії стала концепція соціальної відповідальності (англ. – corporate social responsibility) або, інакше кажучи, концепція корпоративної стійкості. У контексті сталого розвитку вона характеризується як модель управління корпорацією, що містить три аспекти її діяльності: економічний, соціальний та екологічний. А також враховує очікування зацікавлених сторін, відповідає чинному законодавству й узгоджується з міжнародними нормами права, інтегрована в діяльність усієї організації і застосовується в її взаємозв'язках (із зовнішніми агентами) [3]. Аналізуючи досвід розвинених країн світу з інтеграції соціальної відповідальності в стратегію ведення бізнесу, варто відзначити, що лише та модель корпоративного управління принесе успіх на ринку, яка побудована на засадах соціальної відповідальності та слідує принципам сталого розвитку.

Ключовою ідеєю сталого розвитку є пошук такого співвідношення між природокористуванням і соціально-економічним розвитком, яке б забезпечило ефективне використання природних ресурсів, підтримувало б екологічну безпеку суспільства та гарантувало б необхідну якість життя і добробуту населення [4].

Під сталим розвитком підприємства розуміють його здатність провадити економічну діяльність у кожен окремий момент часу під дією впливів зовнішнього середовища, які порушують нормальне функціонування підприємства [5, с. 87].

Згідно з визначенням Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) стратегія сталого розвитку – це скоординований набір процесів аналізу, дискусій, навчання, планування та інвестицій, що формуються участю та постійним вдосконаленням й інтегрують економічні, соціальні та екологічні цілі суспільства, шукаючи компроміси там, де це неможливо [6, с. 8].

Оскільки, основою сталого розвитку, як і соціальної відповідальності, є паритетність відносин у ланцюжку “людина – бізнес – природа”, то підґрунтям побудови концепції соціальної відповідальності підприємства в ХХІ ст. повинні стати принципи стратегії сталого розвитку підприємства, ключовими з яких є:

- **принцип обережності** – збереження сучасного стану навколишнього середовища супротивно безповоротним змінам;
- **принцип “передбачати і запобігати”**, тобто, більш дешева та менш ризикована альтернатива ліквідації збитків навколишньому середовищу;

- **принцип екологізації виробництва** – перехід на екологічно безпечні технології з метою зниження рівня техногенного навантаження на довкілля;
- **принцип “забруднювач платить”** – зобов’язує до відшкодування повної вартості екологічного збитку;
- **принцип підзвітності** – обумовлює визначення компанією рівня впливу її діяльності на оточення та необхідності брати на себе відповідальність за такі дії. Обов’язкове проведення екологічної експертизи та аудиту на підприємстві;
- **принцип гуманності** – спрямований на створення оптимальних умов для інтелектуального і соціального розвитку працівників, визнання природного права кожної особистості на свободу, індивідуальність, соціальну захищеність та розвиток здібностей.

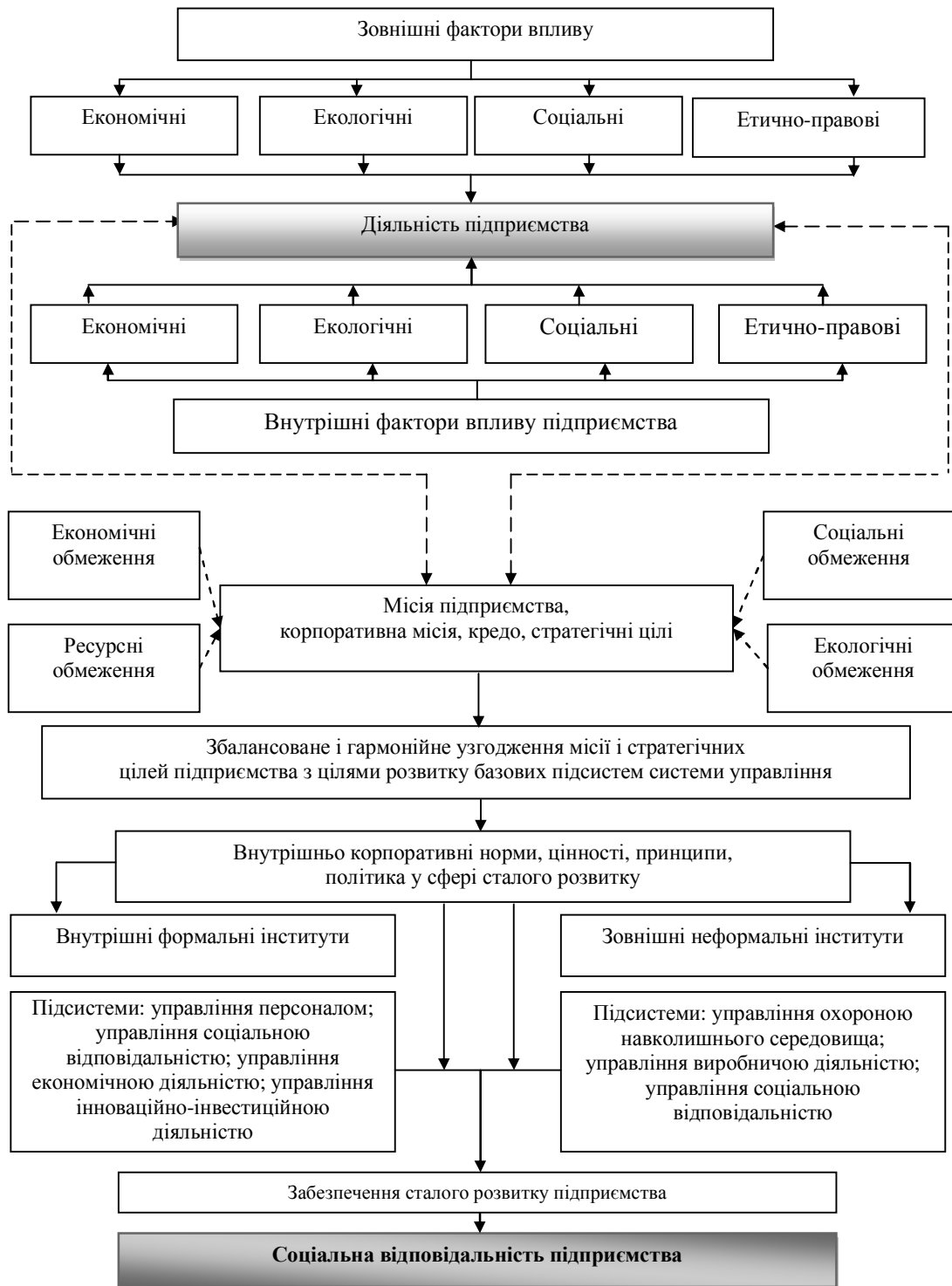
Ефективна реалізація економічних, соціальних та екологічних важелів забезпечення сталого розвитку підприємств та побудова на цій основі соціальної відповідальності, потребує належного інвестиційного, організаційного та інституціонального забезпечення. Зазначимо, що забезпечення стабільного фінансування заходів, спрямованих на гармонійний соціо-еколого-економічний розвиток підприємства з урахуванням очікувань зацікавлених сторін, а також удосконалення економічних інструментів є основними передумовами реалізації механізму забезпечення сталого розвитку. Відзначаючи важливість інвестиційного забезпечення сталого розвитку підприємства, варто звернути увагу на той факт, що розвиток принципів сталого розвитку економіки країни неможливий без активної участі держави в регулюванні інноваційно-інвестиційної підтримки підприємств, які активно займаються реалізацією екологічних та соціальних програм, складають соціально-економічну цінність для розвитку громадянського суспільства [7, с. 108]. Відповідно, забезпечення соціальної відповідальності підприємства повинно здійснюватися на концептуальній основі забезпечення сталого розвитку підприємства, основні аспекти якої наведено на рисунку.

Концептуальна схема забезпечення сталого розвитку підприємства як основа організування побудови соціальної відповідальності складається зі зовнішніх факторів впливу на діяльність підприємства, серед яких економічні, соціальні, екологічні та етично-правові, а також ідентичних зовнішнім – внутрішнім. Серед внутрішніх факторів впливу також виділяємо економічні, ресурсні, соціальні та екологічні обмеження, що формують місію підприємства, корпоративну місію, кредо та стратегічні цілі. Збалансоване і гармонійне узгодження місії і стратегічних цілей підприємства з цілями розвитку базових підсистем системи управління впливає на внутрішньо корпоративні норми, цінності, принципи, політику у сфері сталого розвитку, яка формується під впливом внутрішніх формальних інститутів та зовнішніх неформальних інститутів.

Саме за таких вищезазначених складових відбувається забезпечення сталого розвитку підприємства, що, своєю чергою, формує його соціальну відповідальність.

Згідно з результатами досліджень компанії McKinsey [8], проведених у 2010 році, більше ніж 50 % керівників компаній усвідомлювали, що забезпечення сталого розвитку є важливою складовою розв’язання екологічних, соціальних та управлінських питань на шляху побудови моделі соціально відповідального управління. Також дослідження виявили, що управлінці вважають сталий розвиток ефективною складовою бізнес-діяльності і стверджують, що лише сталість може зміцнити соціальну відповідальність підприємства.

Упродовж останніх десятиліть концепція сталого розвитку стала основою стратегії управління великої кількості компаній по всьому світу. Наприклад, основою стратегії сталого розвитку компанія “P&G” є ідея “Забезпечення кращої якості життя для кожного, зараз та в майбутньому” [9]. Протягом тривалого часу компанія була та залишається одним із світових лідерів у цій сфері та неухильно дотримується головного принципу – покращення життя споживачів, сприяючи сталому розвитку планети та громад. Загалом основою корпоративного управління “P&G” є соціальна відповідальність, яка забезпечується пошуком шляхів ефективного поєднання економічного успіху, соціального розвитку та захисту навколишнього середовища з метою покращення якості життя для майбутніх поколінь.

Концептуальна схема забезпечення сталого розвитку підприємства як основа побудови соціальної відповідальності*

* Власна розробка автора

На цей час в Україні концепція сталого розвитку лише набирає обертів. Лише у вересні 2013 року розпочала свою діяльність робоча група щодо розроблення проекту Національної стратегії сприяння розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні до 2020 року. А в 2015 році ухвалено стратегію сталого розвитку “Україна – 2020”, метою якої стало впровадження європейських стандартів життя та вихід України на світові позиції. Хоча соціальна відповідальність українського бізнесу тільки-но починає заявляти про себе, однак провідні підприємства України продовжують активно долучатися до реалізації стратегії сталого розвитку. Оскільки в умовах

несприятливих змін зовнішнього середовища базовою стратегією багатьох виробників є виживання, то впровадження стратегії сталого розвитку відбувається за ініціативою великих підприємств, які активно впроваджують соціальну відповідальність у свою повсякденну роботу. Нині вона виступає як прояв філантропії, набуває вигляду спонсорської допомоги окремих компаній. До них можна зарахувати концерн “Ніко”, ЗАТ “Київстар”, ЗАТ “Систем кепітал менеджмент”, ЗАТ “Оболонь” та ін. [10]. Основну увагу меценати та спонсори звертають на такі види соціальної діяльності: підтримка соціальних проєктів, підвищення якості продукції, матеріальна допомога малозабезпеченим громадянам, інвалідам, закладам соціальної допомоги, співпраця з місцевими органами влади, проведення благодійних акцій, заохочення до волонтерства тощо. Водночас доволі мізерними є інвестиції, що спрямовуються на охорону та відновлення довкілля, впровадження енерго- та ресурсозберіжних технологій, поліпшення умов праці на підприємствах, розвиток персоналу, підвищення інноваційної активності тощо.

Висновки

Досвід розвинених країн світу свідчить, що забезпечення сталого розвитку є міцним фундаментом для побудови соціальної відповідальності підприємства. Треба зазначити, що ефективний механізм формування соціальної відповідальності в Україні можливий лише за умови адекватного впровадження відносин, принципів і цінностей соціальної відповідальності на основі реалізації стратегії, що підвищить репутацію компанії, вартість бренду та мотивацію персоналу.

Перспективи подальших досліджень

Корпоративна соціальна відповідальність стала новим трендом серед українських та закордонних підприємств. Проте, зовсім не всі усвідомлюють масштаби її впливу. Багато організацій перебувають під сумнівами, вважаючи, що звертаючи увагу на соціальні питання, нехтуються питання економічні. Чи так це, і як відображається впровадження соціальної відповідальності на результатах діяльності підприємства? Ці та низка інших питань щодо формування механізму соціальної відповідальності на підприємстві стали актуальним напрямом упродовж подальших наукових досліджень.

1. Власова Т. Р. Соціальна відповідальність бізнесу: сутність та тенденції / Т. Р. Власова // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту “Економічні науки”. – 2013. – Вип. 1. – С. 52–57. 2. Катан Л. І. Напрями розвитку управління агропромисловою системою України : еколого-економічний аспект [Електронний ресурс] / Л. І. Катан. – Режим доступу http://library.kpi.kharkov.ua/Vestnik/2010_8/statiZKatan.pdf. 3. ISO 26000 – Соціальна відповідальність. URL: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iso.org/iso/ru/home/standards/iso26000.htm>. 4. Шпортко А. М. Становлення концепції сталого розвитку [Електронний ресурс] / А. М. Шпортко, Г. В. Кірейцева // Режим доступу: http://www.ztu.edu.ua/ua/science/conference/files/eco_es.../ShportkoAM.doc. 5. Квятковська Л. А. Реалізація принципів концепції сталого розвитку в діяльності підприємства / Л. А. Квятковська // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – Вип. 1. – С. 85–89. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vsed_2013_1_14.pdf. 6. OECD/DAC. *Strategies for Sustainable Development: Practical Guidance for Development Cooperation*. – OECD : Paris, 2001 р. Режим доступу: <http://www.oecd.org/dataoecd/34/10/2669958.pdf>. 7. Устойчивое развитие предприятия, региона, общества: инновационные подходы к обеспечению : монография / под общ. ред. О. В. Прокопенко. – Польща : Drukarnia i Studio Graficzne Omnidium, – 2014. – С. 474. 8. *How Companies Manage Sustainability: Mckinsey Global Survey Results* [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.mckinseyquarterly.com>. 9. Сайт компанії “P&G” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://www.pg.com.ua/social_responsibility.htm. 10. Марчук Л. П. Соціальна відповідальність як визначальна стратегія розвитку сучасного бізнесу / Л. П. Марчук // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Економічні науки. – 2014. – Вип. 5.2. – С. 51–56.